

<http://www.fetva.net/yazili-fetvalar/alimler-peygamberlerin-varisleridir-hadisi-sahih-midir.html>

“Âlimler, peygamberlerin varisleridir” hadisi sahih midir?

[Süleymaniye Vakfı](#) > Hadis > Yazılı Fetvalar Tarih: 30 Ocak 2013

Soru: Sıkça duyduğumuz “Âlimler, peygamberlerin varisleridir” hadisi sahih midir?

Cevap:

Söz konusu rivayet, farklı lafızlarla Tirmizî, Ebû Dâvûd, İbn Mâce ve Ahmed b. Hanbel’de geçmekte olup rivayet zincirinde yer alan ravileri yüzünden **“zayıf”**tır. Bu zayıflık sebebiyle de bu metni Hz. Peygamber’e dayandırmanın zor olduğunu söyleyebiliriz.

Rivayetle ilgili hükmü bu şekilde kısaca belirttikten sonra cevabın detaylarına geçebiliriz:

Hadisin tam metni şöyle kaydedilmiştir:

“Kays b. Kesîr’in anlatımına göre Medine’den bir adam Şam’da bulunan (sahabî) Ebu’-d-Derdâ’ya geldi. Ebu’-d-Derdâ adama ‘Buraya seni getiren nedir kardeşim?’ diye sordu. Adam gelişini şöyle açıkladı: ‘Rasûlullah’tan naklettiğini duyduğum bir hadis’. Ebu’-d-Derdâ ‘bir ihtiyacın için mi geldin?’ deyince adam ‘hayır’ dedi. Ardından ‘bir ticaret için mi geldin?’ sorusuna adam ‘Hayır, sadece bu hadisi senden talep etmek için geldim’ yanıtını verdi. Bunun üzerine Ebu’-d-Derdâ, Rasûlullah’ı şöyle derken işittiğini söyledi:

‘Kim ilim talep etme isteğiyle bir yol tutarsa, Allah onun yolunu cennete ulaştırır. Melekler ilim talebesine, hoşnutlukla kanatlarını sererler. Muhakkak ki âlim için göklerde ve yerde bulunanlar istiğfar dilerler. Hatta denizdeki balıklar bile. Âlimin âbide (ibadet eden kişiye) üstünlüğü, ayın (bazı rivayetlerde ‘dolunay halindeyken’) diğer yıldızlara üstünlüğü gibidir. Şüphesiz ki âlimler nebilerin varisleridir (وَرَثَةُ الْأَنْبِيَاءِ الْعُلَمَاءِ إِنَّ). Nebiler dinar veya dirhem miras bırakmazlar. Onlar sadece ilmi miras bırakırlar. Kim bu mirası alırsa çokça nasip almış demektir.’

Rivayeti bu metinle İmam Tirmizî kaydetmiş ve hadisin sadece Âsım b. Recâ’ b. Havye rivayeti ile bilindiğini ifade etmiştir. Tirmizî, bu rivayeti Âsım b. Recâ’ – Kays. b. Kesîr – Ebu’-d-Derdâ senediyle vermiş ve bunun muttasıl olmadığını belirtmiştir. Doğrusunun ise Âsım – el-Velid b. Cemil – Kesîr b. Kays – Ebu’-d-Derdâ senediyle nakledildiğini söyleyerek bu konuda en sahih olan senedin bu olduğunu eklemiştir.[1]

Tirmizî’nin açıklamalarından şu iki sonuca ulaşmak mümkündür:

1. Bazı kitaplarda hadisin yalnızca **“Âlimler nebilerin varisleridir (وَرَثَةُ الْأَنْبِيَاءِ الْعُلَمَاءِ)”** kısmı nakledilmiş olsa bile, bu konuda esas alınacak ve en sahih olan rivayet, yukarıda kaydedilendir. Ayrıca Tirmizî’nin bu açıklamasıyla Ebû Dâvûd’un verdiği başka bir rivayet kanalının maruf/bilinen bir sened olmadığı ortaya çıkmış olmaktadır.[2] Dolayısıyla Tirmizî’nin işaret ettiği bu senet ve metin üzerinde durulmalıdır.[3]

2. Rivayeti Ebu’-d-Derdâ’dan yapan kişinin Kays b. Kesîr mi yoksa Kesîr b. Kays mı olduğu hususunda bir karışıklık görülmektedir. Her ne kadar Tirmizî, ravinin isminin Kesîr b. Kays olduğuna dair tercihini

ortaya koymuş olsa da böyle bir tereddüdün varlığı, senedin “muzdarib” olduğunu, yani muhtelif şekillerde karıştırılarak nakledildiğini göstermektedir.

Bu iki noktaya işaret ettikten muhaddis Sehavi'nin (v. 902) bu rivayetle ilgili değerlendirmesine değinmek gerekmektedir. O şöyle demiştir:

“Hadisi, Ahmed, Ebû Dâvûd, Tirmizî ve başkaları Ebu'd-Derdâ'dan nakletmişlerdir. Bunu İbn Hibbân, Hâkim ve başkaları sahih görmüştür. Hamza el-Kettâni hadise “hasen” derken, bazıları ise senedindeki ıztırab nedeniyle “zayıf” görmüşlerdir. Ancak bu rivayeti takviye eden başka şahitleri (rivayetleri) vardır.”[4]

Sehavi'nin açıklamalarından hadisin hükmü etrafında ihtilaf olduğu anlaşılmaktadır. Bunun nedeni senedinde olan “ıztırab” olarak gösterilmiştir. Bu kusurun, Ebu'd-Derdâ'dan nakli Âsım b. Recâ'ya yapan tabî'nin ismi hakkındaki karışıklık olduğunu söylemek mümkündür. Hadisin kaydedildiği kaynakların yazarlarına göre daha eski devirde yaşayan bir muhaddis olan Vekî'in (v. 197) eserinde bu karışıklığı açıkça görmekteyiz. Nitekim Vekî' hadisi, Âsım b. Recâ – bir kişi – Ebu'd-Derdâ senediyle kaydetmiştir.[5] Daha açık bir ifadeyle, tespitimize göre hadisin yazılı olduğu ilk kaynakta tâbî ravisinin mechul olduğu ve daha sonraki devirde bu ravinin ismi üzerinde karışıklıkların vuku bulduğu görülmektedir.

Buna göre, hadisin özellikle iki ravi üzerinde durmak gerekmektedir. Öncelikle ismi karıştırılan Kesîr b. Kays'tan bahsetmek uygundur.

Kesîr b. Kays'ın Şamlı olduğu ve Ebu'd-Derdâ'dan bu hadisi naklettiği bilinmektedir. Ayrıca Abdullah b. Ömer'den bir rivayeti olduğu söylenmiştir. Aynı zamanda kendisine Kays b. Kesîr de denilmiştir; ancak bu bir hatadır. Kesîr b. Kays'ı İbn Hibbân güvenilir görmüştür. Ancak hadis ravi uzmanlarından İbn Hacer'in tercihinin bu ravinin zayıf olduğu doğrultusunda olduğu söylenebilir. Çünkü kendi görüşünü belirtirken sadece Kesîr'in zayıf olduğunu söyleyen muhaddislerin görüşlerini vermektedir.[6] Bununla birlikte, Kesîr b. Kays'ın rivayetleri ile ilgili farklı bir rivayet örneği getirilmemiştir. Bu bilgiler ışığında Kesîr'in pek de tanınan bir ravi olmadığı söylenebilir.

Kesîr b. Kays'ın tanınan bir ravi olmadığı görüşünü, ondan bu hadisi nakleden el-Velid b. Cemil hakkında verilen bilgiler de teyit etmektedir. Kesîr'de olduğu gibi el-Velid'in ismi hakkında da ihtilaf olduğunu görmekteyiz. Nitekim ona Dâvûd b. Cemil de denilmiştir. Muhaddislerin el-Velid'in zayıf ve mechul bir ravi olduğuna dair görüşleri ağır basmaktadır. Hatta Ebu'd-Derdâ'nın rivayetlerinde hem el-Velid'in hem de hadisi aldığı kişinin zayıf olduğu da ifade edilmiştir. Onun sadece bu hadisin senedinden bilindiğini belirtmek mümkündür.[7]

Verilen bu bilgiler ışığında ilgili hadisin en kuvvetli isnadında, sahabe ravi Ebu'd-Derdâ'dan sonra peş peşe gelen iki ravinin mechul ve zayıf olduğu görülmektedir. Bu nedenle İmam Sehavi'nin görüşünün aksine, böyle bir zaafa sahip rivayetin başka hadislerle kuvvetleneceği veya takviye edileceğini söylemenin uygun olmadığı görüşündeyiz. Hadisin taşıdığı bu zayıflık nedeniyle de bu metni Hz. Peygamber'e dayandırmanın zor olduğunu söyleyebiliriz.

HAZIRLAYAN: Cüneyt Coşkun

[1] Tirmizî, İlim 19. Ayrıca hadis benzeri lafızlarla ve aynı isnatla şu kaynaklarda da geçmektedir: Ebû Dâvûd, İlim, 1; İbn Mâce, Mukaddime 17. bab, 223 numaralı hadis; Ahmed b. Hanbel, **el-Müsned**, thk.: Ahmed Muhammed Şakir ve Hamza Ahmed ez-Zeyn, 20 c., Dâru'l-Hadis, Kahire, 1995/1416, c. 16, s. 71, hadis no: 21612.

[2] Bkz.: Ebû Dâvûd, İlim 1.

[3] Ebu'l-Ferec İbnü'l-Cevzi (v. 597), bu rivayetle ilgili bir bölüm açmış ve bazı farklı versiyonların sahih olmadığını ortaya koymuştur. Bkz.: İbnü'l-Cevzi, **el-İlelü'l-Mütenâhiye**, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, thk.: Halil el-Meys, 2 c, c. 1, s. 81. Ayrıca Veki' b. el-Cerrâh'ın **Zühd** isimli eserini tahkik eden Abdurrahman Abdülcebbar el-Ferivâî, hadisin farklı versiyonları bir araya getirmiştir. Onun değerlendirmesinde de hadisin diğer versiyonlarında pek çok kusurun varlığı gözlemlenmektedir. Örneğin Kesîr b. Kays'ın ismi üzerinde yaşanan karışıklığın bir benzeri diğer bir ravi için de söz konusudur. Bu ravi el-Velid b. Cemil'dir. Bazı rivayetlerde onun ismi Cemil b. Kays; bazılarında ise Davud b. Cemil olarak geçmektedir. Geniş açıklama için bkz.: Ebû Süfyan Veki' b. el-Cerrâh, **Kitâbü'z-Zühd**, 197/812 ; thk.: Abdurrahman Abdülcebbar el-Ferivâî, 3 c., Medine, Mektebetü'd-Dâr, 1984, c. 3, s. 833- v.d., 519. hadisin değerlendirilmesi.

[4] Ebü'l-Hayr Şemsüddîn Muhammed b. Abdirrahmân b. Muhammed Sehâvî, **el-Makasidü'l-Hasene fi Beyâni Kesîrin mine'l-Ehâdisi'l-Müştehire ale'l-Elsine**, thk.: Muhammed Osman el-Huş, Beyrut, Dâru'l-Kitâbi'l-Arabi, 2002, s. 340.

[5] Veki', hadis metninin "Alimler nebilerin varisleridir..." kısmından sonrasını kaydetmiştir. Veki' b. el-Cerrâh, **Zühd**, c. 3, s. 833.

[6] Ebü'l-Fazl Şehabeddin Ahmed İbn Hacer el-Askalani, **Tehzîbü't-Tehzîb**, 12 c., Dâiretü'l-Maarifi'n-Nizamiyye, Haydarabad, 1325, c. 8, s. 426.

[7] Nitekim onun hadis hocası olarak sadece bu hadisteki hocası Kesîr b. Kays gösterilmektedir. Diğer taraftan Velid'den hadis nakleden talebe olarak bu hadisi ondan nakleden Âsım b. Recâ' kaydedilmiştir. Bunun dışında hadis aldığı veya hadis naklettiği bir ravinin adı verilmemiştir. Geniş bilgi için bkz.: İbn Hacer, **Tehzîb**, c. 3, s. 181.